

Dôvodová správa

k celomestskému zoznamu pamätihodností Bratislavy

Podľa zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu existujú dve skupiny predmetov s pamiatkovými hodnotami - národné kultúrne pamiatky a pamätihodnosti. **Národné kultúrne pamiatky** sú predmety celoštátneho kultúrno-historického významu, sú evidované v Ústrednom zozname národných kultúrnych pamiatok a garantom ich ochrany je štát. **Pamätihodnosti** sú naproti tomu predmety lokálneho kultúrno-historického významu, ktoré sú evidované v miestnych zoznamoch a ich výber je výlučne v kompetencii obcí. V § 14 citovaného zákona sa uvádza, že obec môže rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení pamätihodností obce. Do evidencie možno zaradiť okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ako aj zaniknuté predmety a názvy.

História. V roku 2010 boli skompletizované zoznamy pamätihodností mestských častí Bratislavy. Odborné podklady pre túto evidenciu zabezpečil Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave a o konečnej podobe a rozsahu zoznamov rozhodli vždy poslanci konkrétnej mestskej časti. Celkový zoznam bol po svojom záverečnom dopracovaní do podoby evidenčných kariet zverejnený na webovej stránke Mestského ústavu ochrany pamiatok. Záverečné dopracovanie však neznamená, že výsledná podoba zoznamu je nemenná – do zoznamu je možné veci vkladať, ako ich aj z neho vynímať, samozrejme so súhlasom toho zastupiteľstva, ktoré schválilo prvotný zoznam.

Mandát MsZ. Poslanci Mestského zastupiteľstva rozhodli na svojom októbrovom zasadaní v roku 2010 o vypracovaní celomestského zoznamu pamätihodností Bratislavy s tým, že jeho prípravou poverili Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave. Jedná sa o uznesenie č. 1171/2010 zo dňa 28.10. 2010 s termínom splnenia úlohy k 31.12. 2011.

Potreba zoznamu na celomestskej úrovni vyplýva z faktu, že v zmysle zákona o Bratislave je obcou nielen každá jeho mestská časť, ale najmä samotné hlavné mesto. Celomestský zoznam pamätihodností by mal odrážať po obsahovej stránke dôležitosť postavenia hlavného mesta.

Členenie zoznamu. Podobne ako pri zozname mestských častí, aj v celomestskom zozname sú pamätihodnosti rozdelené do 4 skupín podľa ich hmotnej alebo nehmotnej povahy:

- kategória nehnuteľných hmotných;
- kategória hnutelných hmotných;
- kategória nehmotných;
- kategória zaniknutých.

Toto členenie je však v celomestskom zozname iba podružné. V záujme zrozumiteľnosti a prehľadnosti celého zoznamu, ktorý má ku dnešnému dňu **283** položiek, boli pamätihodnosti rozdelené do 10 kapitol. Kapitoly sú nastavené tak, aby sa v rámci jednej skupiny ocitli všetky tematicky súvisiace položky bez ohľadu na to, či sú hmotnej a nehmotnej, alebo hnutelnej a nehnuteľnej povahy. V celomestskom zozname sa nachádzajú tieto kapitoly:

- I. ZDRAVOTNÍCTVO, KULTÚRA, ŠPORT, ŠKOLSTVO, OBČIANSKE OBJEKTY A PREDMETY
- II. CIRKEVNÉ PAMÄTIHODNOSTI
- III. PAMÄTIHODNOSTI ĽUDOVEJ KULTÚRY
- IV. PAMÄTIHODNOSTI DOPRAVY
- V. BÝVANIE
- VI. VOJENSKÉ PAMÄTIHODNOSTI
- VII. PRIEMYSEL
- VIII. POMNÍKY A PAMÄTNÉ UDALOSTI
- IX. ZÁHRADY, PARKY A HORÁRNE
- X. INÉ PAMÄTIHODNOSTI

Kritériá výberu. Zo sféry záujmu pre výber pamätihodností bolo nutné **vylúčiť** tie predmety, ktoré sú evidované a chránené iným spôsobom, alebo podľa iných zákonov. Preto sa nepristúpilo k zaradeniu predmetu do evidencie pamätihodnosti obce v týchto prípadoch:

- ak sa jedná o **národnú kultúrnu pamiatku**;
- ak sa jedná o **archívny dokument** uložený v archíve;
- ak sa jedná o **zbierkový predmet** z fondu múzea alebo galérie.

Veľké množstvo potenciálnych pamätihodností sa nachádza v interiéroch sakrálnych objektov, väčšinou voľne prístupných verejnosti. Keďže v týchto prípadoch by sa zverejnením evidencie iba upozornilo na ich veľkú hodnotu a mohlo by ľahšie dôjsť k ich odcudzeniu, nie je vhodné z hľadiska bezpečnostného evidovať ako pamätihodnosť hnutelné veci veľkej umeleckej hodnoty, uložené v nechránenom, verejne prístupnom priestore (napr. obrazy a sochy v kostoloch). Tento prístup je tiež v súlade s trojstrannou dohodou o mlčanlivosti pri

narábaní s informáciami o hnuiteľných predmetoch väčšej kultúrno-historickej hodnoty, ktorú pred rokmi uzavreli zástupcovia bratislavských cirkví, Policajného prezídia SR a Pamiatkového úradu SR.

Pre zaradenie predmetu do Zoznamu celomestských pamätihodností Bratislavy boli uplatnené prísnejšie kritériá než tie, ktoré boli smerodátne pre zaradenie do Zoznamu pamätihodností mestských častí Bratislavy. Metodický prístup k zaradeniu do zoznamu bol ovplyvnený jednak rešpektovaním iných zákonných noriem (predchádzajúci odsek), jednak použitím hodnotiacich kritérií viac zameraných na významovú stránku posudzovania. Do úvahy sa brali hlavne tieto skutočnosti:

1/ predmet (udalosť, názov, dátum ...) musí po obsahovej, kvalitatívnej a významovej stránke **reprezentovať** hlavné mesto SR a musí ísť o pamätihodnosť **významnú** z celomestského hľadiska.

2/ predmet (udalosť, názov, dátum ...) musí mať aspoň **jednu pamiatkovú hodnotu** z uvedených, všeobecne rešpektovaných hodnôt:

- hodnotu výtvarného diela;
- hodnotu architektonickú; urbanistickú
- hodnotu historického dokladu;
- hodnotu jedinečnosti;
- hodnotu typičnosti pre danú oblasť;
- hodnotu symbolu pre mesto;
- hodnotu technicko-historickú;
- hodnotu veku.

Pre formulovanie východísk a metodických princípov zostavenia celomestského zoznamu bola na pôde Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave zriadená špeciálna komisia, ktorá sa okrem iného zaoberala aj hodnotovými kritériami výberu a otázkami širšieho kontextu. Na tomto mieste je potrebné poďakovať sa dlhoročným odborníkom v danej oblasti a členom komisie – Henriete Moravčíkovej, Štefanovi Holčíkovi a Alexovi Tahymu za ich konštruktívny a odborný prístup, ktorý výrazne pomohol v napredovaní celej akcie. Zvlášť je treba poďakovať sa vedeniu a odborným pracovníkom Oddelenia architektúry ÚSTARCH pri Slovenskej akadémii vied, ktorí nám pre túto potrebu sprístupnili príslušnú časť Registra architektúry, vedenom na odd. architektúry ÚSTARCH SAV v Bratislave.

Dopĺňanie zoznamu. Celomestský zoznam, ako aj zoznamy pamätihodností mestských častí fungujú ako otvorené systémy. Predložený materiál predstavuje jadro, ku ktorému bude možné pridávať (alebo z neho aj odoberať) v budúcnosti ďalšie položky. Podnety na ďalšie pamätihodnosti môžu prísť od ľubovoľnej fyzickej alebo právnickej osoby a po prerokovaní v príslušnej komisii kultúry môžu byť schválené miestnym zastupiteľstvom, resp. v prípade celomestského zoznamu mestským zastupiteľstvom. Prvá aktualizácia celomestského zoznamu pamätihodností sa uskutočnila z podnetu Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave v roku 2013, kedy bolo navrhnutých ďalších 59 položiek. Uznesením Mestského zastupiteľstva zo dňa 21.11. 2013 bola aktualizácia schválená a počet zapísaných položiek v zozname sa upravil na 283.

Pri ďalších aktualizáciach zoznamu môže dôjsť aj k vyradeniu niektorých položiek vtedy, keď budú tieto položky medziasom vyhlásené Pamiatkovým úradom SR za národné kultúrne pamiatky.

V prípade Starého Mesta je situácia špecifická. Táto mestská časť si schválila vedenie svojho zoznamu pamätihodností najneskôr zo všetkých mestských častí - až v roku 2011, čím vznikla časová disproporcia. Zoznamestskej časti mal totiž existovať už skôr a z neho mal vychádzať výberový celomestský zoznam. Z toho dôvodu zastúpenie staromestských pamätihodností v celomestskom zozname sa nedá považovať za kompletné a v budúcnosti budú nasledovať prírastky do celomestského zoznamu hlavne z oblasti Starého Mesta. Je to logické, lebo vzhľadom na svoju bohatú históriu je Staré Mesto najväčším „zdrojom“ zaslužilých osobností a pamiatkovo zaujímavých objektov, udalostí a názvov.

Poznámka. Celomestský zoznam a zoznamy mestských častí nie sú totožné. Celomestský zoznam vychádza zo zoznamov mestských častí, ale obsahuje menší počet položiek a tiež obsahuje aj položky, ktoré v zozname mestských častí nie sú.

PhDr. Ivo Štassel

Bratislava, august 2015